

ДОШКІЛЬНА ТА ПОЧАТКОВА ОСВІТА

УДК 373.2.016: 796 – 055.2

Л. А. ГАЛАМАНЖУК

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ПРЕВЕНТИВНОЇ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

Визначено причини недостатньої ефективності та недоліки процесу занять фізичною культурою в дошкільний період. У зв'язку з цим і з урахуванням емпіричних даних попередніх етапів дослідження розроблено концепцію, спрямовану на превенцію наявних в дошкільний період негативних тенденцій розвитку дітей модернізацією підходів до управління, науково-методичного супроводу, організації, формування і реалізації змісту фізичної культури через переведення процесу в такий, що вдосконалюється, є відкритим, гуманістичним, багатограним, найвища цінність якого – дитина з її індивідуальними особливостями. Показано, що розроблена концепція визначає мету вказаного процесу, основні завдання його модернізації на державному, галузевому, базовому рівнях і шляхи, підходи й способи реалізації її положень.

Ключові слова: дошкільники, фізична культура, превенція, концепція.

Л. А. ГАЛАМАНЖУК

КОНЦЕПЦИЯ РАЗВИТИЯ ПРЕВЕНТИВНОЙ ДВИГАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ПРОЦЕССЕ ЗАНЯТИЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРОЙ

Установлены причины недостаточной эффективности и недостатки процесса занятий физической культурой в дошкольный период. В связи с этим и с учетом эмпирически данные предыдущих этапов исследования разработано концепцию, направленную на превенцию существующих в дошкольный период негативных тенденций развития детей модернизацией подходов к управлению, научно-методическому сопровождению, организации, формированию и реализации содержания физической культуры через перевод процесса в совершенствующийся, открытый, гуманистический, многогранный, наивысшая ценность которого – ребенок с его индивидуальными особенностями.. Показано, что разработанная концепция определяет цель указанного процесса, основные задачи его модернизации на государственном, отраслевом, базовом уровнях и пути, подходы, способы реализации ее положений.

Ключевые слова: дошкольники, физическая культура, превентивная, концепция.

L. L. GALAMANDJUK

THE CONCEPT OF DEVELOPMENT OF PREVENTIVE MOTOR ACTIVITY OF PRESCHOOL CHILDREN DURING PHYSICAL EDUCATION

Objective: to expand the concept of preventive motor activity development of preschool children during physical education. Material: information from documentary sources, scientific literature and empirical data of previous phases of the researches. Results. The reasons of inefficiency and disadvantages of the process of physical education in the preschool period have been highlighted. In this context, and considering the empirical data of the previous stages of the researches, the concept aimed at the prevention of negative trends in preschool children's education has been developed. These trends are caused by the modernization of approaches concerning the process of management, scientific and methodological support, organization, development and implementation of physical education content through the transfer of the process into an open, humanistic, versatile one, the highest value of which is a child with his/her individual characteristics. Conclusions. The

developed concept defines the purpose of the process in question, its modernization at national, sectoral, baseline levels, ways and approaches of its implementation.

Keywords: *preschool children, preventive, physical education, concept.*

У розбудові української держави одне з провідних місць посідає система освіти. Глибока за змістом ідея нового педагогічного мислення – зближення і поєднання завдань суспільного й індивідуального розвитку, визнання особистості людини як мети, рушійної сили суспільного прогресу, уособлення сукупності відносин [1; 8] – повністю стосується фізичної культури, турбота про розвиток якої, зокрема, підтверджується активною законотворчою діяльністю [2; 3; 4; 5; 6].

У зв'язку з цим актуалізується проблема докорінного перегляду навчально-виховного процесу з фізичної культури дітей дошкільного віку з урахуванням сучасних реалій, передусім щодо надання йому превентивної спрямованості з визначенням ефективних підходів, адекватних функцій, завдань, відповідальності залучених соціальних агентів.

Необхідність означеного перегляду зумовлена статистикою: майже 80 % дітей дошкільного віку мають одне або кілька захворювань, 35 % – відхилення у фізичному чи психічному розвитку; показники їх фізичної підготовленості, функціональних можливостей відповідають низькому і нижчому від середнього рівням [12, с. 1]. На початку навчання в школі кількість фізично здорових 6-річних дітей становить тільки 32 % [16, с. 54], а низьку фізичну працездатність мають від 43,2 до 87 % [7; 10]; функціональні можливості дихальної системи у 80–90 % учнів нижчі від безпечного для здоров'я рівня [9, с. 6]; напруження діяльності системи під час регуляції серцевого ритму значно більше від норми [15, с. 7]; функціонування м'язової системи 53,3 % дівчаток і 37 % хлопчиків відповідає низькому рівню [11, 11]. Водночас 52,1–64 % [13, с. 95–96] відзначаються виразною втомою від розумової діяльності, що засвідчує перенапруження систем, наслідком чого є зменшення психофізіологічних ресурсів, а відтак ефективності функціонування організму.

Вказане засвідчує складність, глибину, поліморфізм проблеми, що розглядається. Проте на сучасному етапі теорією і практикою фізичної культури накопичено значний арсенал соціальних цінностей, використання яких сприяє позитивній зміні зовнішніх і внутрішньої (духовної) характеристик, розвитку задатків і здібностей індивіда, формуванню світоглядних настанов, мотивів, інтересів [14]. Водночас вищезазначений результат свідчить, що стосовно превенції такі соціальні цінності ще недостатньо ефективні, а науково-методичне забезпечення – неадекватне. Тому є потреба в підвищенні наукового рівня теорії, методології, педагогічної технології превентивної практики, визначенні нових стратегій розвитку рухової активності дошкільників.

Мета статті полягає у висвітленні основних положень авторської концепції розвитку рухової активності дітей дошкільного віку в процесі занять фізичною культурою превентивної спрямованості.

Соціально-економічний розвиток незалежної України, запити суспільства до прогресу науки і техніки, розроблення освітніх технологій, методик у галузі педагогіки, фізичної культури, що відповідають запитам суспільства, визначення їх якості, критеріїв оцінки ефективності, а також світові тенденції та не завжди задовільні результати використання фізичної культури в розвитку дітей дошкільного віку – все це передбачає модернізацію цього навчального процесу за багатьма напрямками.

Необхідність модернізації навчального процесу з фізичної культури у дошкільний період зумовлена передусім тим, що впродовж 3–6 років життя діти більшість часу перебувають в дошкільному навчальному закладі (ДНЗ), а тому якість організації і реалізації занять визначає ефективність вирішення означених завдань. Модернізація вбачається у беззаперечній відмові від наявного залишкового принципу в матеріальному, фінансовому, кадровому, а особливо науково-методичному забезпеченні. Гостра потреба в науково обґрунтованих технологіях управління цілісним, неперервним процесом фізичної культури, що враховують засадничі положення превентивної педагогіки, чинники й умови формування розвиненої дитини, обмеження стихійності, фрагментарності при проектуванні змісту, сучасні індивідуальні й колективні форми реалізації, – це характеризують проблему як надзвичайно важливу і пріоритетну.

Сучасний стан реалізації процесу занять фізичною культурою в дошкільний період. Найявний на сучасному етапі стан суттєво зумовлений причинами, які негативно позначаються на ефективності використання фізичної культури, а також недоліками їх застосування в різних формах занять і відповідними наслідками. Походження причин різноманітне. Значною мірою вони пов'язані з тенденціями розвитку суспільства, зокрема: посиленням гуманістичних ідей у пропонованих йому нових способах і формах організації життєдіяльності; відродженням загальнолюдських цінностей і пріоритетів; усвідомленням провідного місця занять фізичною культурою у вирішенні різних за змістом завдань стосовно превенції відмінного від необхідного різнобічного розвитку дитини. У зв'язку з останнім важливою є також недооцінка інтегративних можливостей занять фізичною культурою, а саме: можливості ефективно розвивати не тільки біологічну, а й психічну сферу дитини і суттєво збільшувати її соціальний досвід.

У зв'язку із зазначеним виникає протиріччя між об'єктивною потребою модернізувати навчальний процес з фізичної культури дітей дошкільного віку і суб'єктивними недооцінкою таких занять у їх теперішній та подальшій життєдіяльності, неврахуванням взаємозв'язку між фізичним, соціальним інтелектуальним і духовним розвитком.

Усунути таке протиріччя заважають передусім об'єктивні причини. Це відсутність у державній Концепції превентивного виховання дітей і молоді конкретних положень щодо фізичної культури дітей дошкільного віку, суттєва нестача кваліфікованих кадрів і незадовільний фаховий рівень чинних, сучасне слабе фінансове, матеріально-технічне, змістове й методичне забезпечення.

Суб'єктивні причини ситуації, що склалася, за даними соціологічних і педагогічних досліджень, полягають у: розриві змісту вітчизняних традиційних, авторських систем фізичного виховання та змісту інших сторін виховання дітей дошкільного віку; відсутності пропозицій щодо реальних механізмів, які забезпечують цілісність розвитку особистості дитини в процесі занять фізичною культурою; фрагментарному характері діяльності з формування установок на ведення дітьми, їх батьками і дошкільними педагогами здорового способу життя, використовуючи значні можливості фізичної культури.

Водночас значна кількість суб'єктивних причин пов'язана з організаційними і змістовими основами процесу. Передусім – це застаріла і не конкретизована спрямованість (різнобічний розвиток дитини), що належно не враховує сучасних досягнень суміжних галузей вітчизняної, світової науки і тенденцій останньої щодо модернізації системи навчання дітей дошкільного віку. Крім цього, незважаючи на декларації про необхідність реалізації у дошкільній освіті особистісно-орієнтованого підходу, на практиці не враховуються індивідуальні особливості розвитку, причому навіть з позиції їх зумовленості приналежністю дитини до певної типологічної групи (як різновид диференційованого підходу), де ознакою для формування останніх є спадково зумовлені, відносно сталі у віковому аспекті характеристики.

Важливим серед причин, що розглядаються, є стан наукових досліджень і науково-методичного забезпечення процесу занять з фізичної культури. Як свідчить аналіз відповідної інформації, наукові засади фізичної культури дітей дошкільного віку нині сформовані недостатньо, оскільки за останні 15 років (з моменту започаткування нового напрямку підготовки фахівців у сфері фізичної культури – «Здоров'я людини») вирішенню цієї проблеми присвячено значно менше 1 % дисертаційних робіт зі спеціальності 24.00.02 (фізична культура, фізичне виховання різних груп населення), 13.00.02 (теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я)), 13.00.04 (теорія та методика професійної освіти). Водночас навіть цими науковими доробками дошкільні педагоги не забезпечені достатньо – більшість використовуваних датована 80–90-ми роками минулого століття.

Вищезазначені причини негативно впливають на стан реалізації навчального процесу з фізичної культури в дошкільний період, про що свідчить комплекс суттєвих недоліків. Більшість з цих зумовлена таким: передусім дотепер недостатньо узагальнено передовий, інноваційний світовий і вітчизняний досвіди щодо організаційно-методичних, програмно-нормативних основ фізичної культури дітей дошкільного віку, технологій управління розвитком їх рухової активності, фізичним і психофізіологічним станами, формування знань у питаннях здорового способу життя, використання фізичної культури для поліпшення означених

показників стосовно превенції можливих (згідно з сучасними даними – з високим ступенем ймовірності) негативних тенденцій їх зміни впродовж дошкільного періоду; неадекватної адаптації до навчальної діяльності, передусім у перший рік навчання в школі, та для активного відпочинку.

Існуючі недоліки пов'язані з недооцінкою процесу педагогічними колективами, органами освіти і науки, іншими державними і громадськими інституціями, зокрема: неузгодженістю дій в організації і реалізації властивих їм діяльності заходів щодо підвищення ефективності фізичної культури в досягненні визначеної мети; відсутністю науково обґрунтованих підходів до формування організаційно-методичного, програмно-нормативного забезпечення процесу; недостатньою увагою дошкільних педагогів до знань дітей стосовно здорового способу життя, використання фізичної культури для превенції незадовільного стану здоров'я, працездатності, самопочуття, психоемоційного стану. Абсолютно незадовільним є фінансування, матеріально-технічне забезпечення занять фізичною культурою в ДНЗ. У більшості сімей відсутні традиції ведення здорового способу життя, проведення дозвілля і відпочинку з використанням занять фізичними вправами. Недостатньою є увага засобів масової інформації до пропаганди передового й інноваційного досвіду організації, формування змісту, способів реалізації фізичної культури для дітей дошкільного віку, а також формування усвідомленої позиції про важливість і необхідність її систематичного використання в сім'ї для вирішення різних за змістом завдань.

Напрями модернізації процесу занять фізичною культурою в дошкільний період. Модернізація такого процесу є складною проблемою, оскільки відзначається комплексним характером. Успіх її вирішення значною мірою залежить від наявності відповідної науково-технологічної концепції. Пропонована концепція є взаємопов'язаним комплексом засадничих положень, ідей модернізації основ чинного процесу занять фізичною культурою у дошкільний період і відповідних заходів на різних рівнях.

Зasadничим у концепції є положення превентивної педагогіки про упереджувальну сутність навчально-виховного процесу та сучасні вітчизняні й світові тенденції його модернізації для сприяння різнобічному розвитку дітей дошкільного віку, але насамперед під час занять фізичною культурою. Провідна ідея концепції – подолати існуючі негативні явища і недоліки у підходах до управління, науково-методичного супроводу, організації і формування змісту занять фізичною культурою стосовно упередження наявних негативних тенденцій розвитку дітей дошкільного віку через переведення процесу в такий, що вдосконалюється, є відкритим, гуманістичним, багатограним, найвища цінність якого – дитина з індивідуальними особливостями.

Спрямованість, мета і завдання фізичної культури в дошкільний період. На сучасному етапі в найбільш узагальненому вигляді орієнтир цього процесу – це розвиток рухової активності дітей задля формування умінь і навичок, передусім в основних рухах та функціональних можливостей систем організму, а відтак стану здоров'я.

З урахуванням положень превентивної педагогіки модернізація спрямованості процесу фізичної культури вбачається у переході від означеного формального орієнтиру (сприяння розвитку рухової активності дітей) до більш конкретних, зокрема, пов'язаних із превенцією тих негативних тенденцій у розвитку організму, якими відзначаються сучасні діти дошкільного віку. Водночас, враховуючи сучасні світові пріоритети, важливим є формування знань, пов'язаних із поліпшенням психофізіологічного стану, нормалізацією функцій організму за допомогою фізичної культури після впливу різних чинників, а також умінь і навичок реалізовувати такі знання на практиці.

Мета фізичної культури в дошкільний період у зв'язку з цим – досягти впливом на рухову активність дітей індивідуально максимального оздоровчого і прикладних ефектів як провідної умови превенції негативних тенденцій в розвитку організму для забезпечення їхньої ефективної діяльності в подальшому. Про досягнення таких ефектів свідчить: адекватна адаптація (соціальна, психологічна) до навчальної діяльності в школі; спроможність максимально ефективно і творчо (відповідно індивідуальним можливостям) вирішувати різні практичні завдання у повсякденному житті; орієнтація на цінність здорового способу життя; усвідомлене використання фізичної культури для поліпшення здоров'я, працездатності,

фізичних якостей, психофізіологічного стану, нормалізації функціонування організму після впливу різних чинників.

Основними завданнями є: реорганізація управління процесом фізичної культури дітей дошкільного віку на державному рівні; вдосконалення системи супроводу цього процесу на галузевому рівні; розроблення системи розвитку превентивної рухової активності таких дітей у процесі занять фізичною культурою; визначення ефективних способів реалізації положень концепції.

Система управління процесом фізичної культури на державному рівні. Концепція визнає необхідність реорганізації, що з урахуванням визначених положень й ідей передбачає підвищення ефективності адміністративного управління, покращення матеріально-технічного забезпечення навчальних закладів, соціально-правової підтримки дітей і дошкільних педагогів. Так, враховуючи провідну ідею концепції, в адміністративному управлінні необхідно: відмовитися від надмірного адміністративного впливу; активно розгортати і впроваджувати педагогічні, соціально-економічні методи управління, самоуправління і саморозвитку ДНЗ; створювати гнучкі системи дії і взаємодії навчального закладу; залучати в процес управління громадськість.

Результатом такої реорганізації є децентралізація і консолідація адміністративного управління. Сутність першої – розширення повноважень ДНЗ, регіональних і місцевих органів управління через перерозподіл функцій, повноважень між ними та центральними органами; підвищення вимог, відповідальності ДНЗ за реалізацію змісту занять фізичною культурою превентивної спрямованості на місцях. Сутністю консолідації є узгодження функцій і повноважень, об'єднання зусиль і спільна взаємодія усіх задіяних у процес управлінських структур (відповідальних за охорону здоров'я, соціальний захист, освіту і науку), їх зацікавленість в якісній реалізації занять з фізичної культури превентивної спрямованості.

Основними функціями центральних органів управління повинні бути прогностична і діагностична, а їх реалізація регіональними і місцевими органами полягає у: формуванні на основі пропонованих новацій змісту занять фізичною культурою з урахуванням місцевих традицій, матеріально-технічних можливостей ДНЗ; координуванні дій закладів і установ з різним відомчим підпорядкуванням, завдання яких стосується дітей дошкільного віку; визначенні тактики підвищення професійної майстерності дошкільних педагогів та адміністративного персоналу; ініціюванні, підтримці й стимулюванні впровадження педагогічних інновацій, передового вітчизняного і світового досвіду використання фізичної культури у різнобічному розвитку дітей дошкільного віку.

Важливе місце у системі управління посідає первинна ланка, а саме ДНЗ та її рада, що є колегіальним органом (дошкільні педагоги, батьки, представники громадських організацій, меценати). Рада у тісному контакті співпрацює із закладами й установами різного відомчого підпорядкування, що сприяє реалізації демократичних засад, взаємодії в управлінні навчально-виховним процесом. Ради повинні мати право коригувати зміст занять фізичною культурою, що також сприятиме демократизації педагогічного процесу при одночасному підвищенні авторитету інструктора з фізичної культури, інших дошкільних педагогів та розвитку їх творчості, ініціативності, професійної майстерності.

Успішне вирішення завдань концепції пов'язано з належним матеріально-технічним забезпеченням та фінансуванням. Досягненню першого сприятиме врахування рекомендацій теорії і методики фізичного виховання, практичної медицини, у другому – рекомендацій із менеджменту у сфері фізичної культури, а також відхід від існуючого залишкового принципу. Зокрема, доцільно, щоби ДНЗ (в особі його ради) був самостійним розпорядником фінансів і мав можливість формувати власний фонд, визначати суми витрат на фізичну культуру, надавати в оренду приміщення (споруди, інвентар тощо). Рада ДНЗ повинна також мати можливість створювати на договірних засадах з іншими навчальними закладами спільні спортивні об'єкти, залучаючи власні кошти.

Реалізація концепції на всіх рівнях передбачає підтримку держави в розробленні та прийнятті необхідних документів, законодавчих й нормативних актів. Так необхідно законодавчо закріпити відповідальність директора ДНЗ (дошкільних закладів інших типів) за

створення належних умов для занять фізичною культурою. Важливим також є якомога швидше внесення доповнень і змін у законодавчі ініціативи, насамперед у державні цільові програми.

Система супроводу процесу занять фізичною культурою дітей дошкільного віку на галузевому рівні. Важливим у можливості реалізувати ідею концепції є належне наукове забезпечення. Так, наукові ідеї, враховуючи загальну стратегію розбудови держави, повинні: сприяти розвитку педагогічної думки щодо посилення гуманістичних, демократичних тенденцій у дошкільній освіті; орієнтувати на проблеми відродження духовності, посилення педагогічної діяльності з формування особистості дитини, значною мірою стосовно ставлення до здорового способу життя, передусім систематичних занять фізичною культурою, оскільки вони є визначальними чинниками превенції негативних тенденцій у розвитку організму; активізувати розроблення вискоелективних технологій, індивідуально орієнтованих методик занять фізичними вправами та використання інших засобів фізичної культури для якісного вирішення завдань превентивного змісту, в т. ч. враховуючи ідеї і положення пропонованої концепції.

В управлінні науковою діяльністю важливим є планування тематики дисертаційних досліджень з урахуванням останніх досягнень суміжних галузей наукового пізнання (насамперед фізичного виховання різних груп населення, соціальної педагогіки і психології, біології, практичної медицини). Щодо найближчої перспективи, то пріоритетними в наукових педагогічних дослідженнях з фізичної культури та основ здоров'я вважаємо напрямки, пов'язані зі шляхами практичної реалізації концепції, а також способів вирішення економічної складової проблеми, конкретного науково-методичного змісту управлінської (на різних рівнях), організаційної, нормативної основ фізичної культури дітей дошкільного віку.

Важливим, окрім зазначеного, є питання поширення результатів наукових досліджень у вигляді методичних рекомендацій, тобто належного методичного забезпечення процесу занять фізичною культурою в ДНЗ. Результат діяльності в означеному напрямі – це пакет матеріалів, що містить: навчально-розвивальні програми використання засобів фізичної культури превентивної спрямованості дітьми 1–3 років життя і дошкільного віку; відповідні посібники, довідкову літературу для дошкільних педагогів; літературу для дітей з питань самовиховання, саморозвитку, самовдосконалення за допомогою засобів фізичної культури; матеріали для батьків, керівників управлінь освіти і науки з інформацією про організацію та реалізацію змісту занять фізичною культурою превентивної спрямованості в ДНЗ. Водночас необхідно використовувати експериментальні та авторські програми (створені колективами, окремими фахівцями) з фізичної культури превентивної спрямованості, що ґрунтуються на практичному досвіді, новітніх досягненнях науки і техніки, але після їх ретельної експериментальної перевірки, наукової експертизи і широкого обговорення фахівцями суміжних галузей науки.

Надання процесу фізичної культури дітей дошкільного віку якісно нового рівня зумовлює додаткові вимоги до кадрового забезпечення, оскільки одним з головних його учасників є інструктор з фізичної культури, інші дошкільні педагоги зі своєю компетентністю. Їхня професійна діяльність залежить від якості підготовки у ВНЗ та під час післядипломної освіти. Підсумком цього повинен бути педагог, озброєний теорією, технологіями й методиками занять фізичною культурою, спроможний творчо і проєкційно мислити, компетентно й оперативно виконувати професійні функції, систематично вдосконалювати педагогічну майстерність в нових умовах, що пов'язано, передусім із самостійністю педагога як учасника процесу.

Досягти такого результату можна при врахуванні попереднього негативного досвіду, зокрема, пов'язаного з довузівським етапом підготовки, підходами, засобами і методами відбору абітурієнтів, змістом навчальних дисциплін, насамперед професійно-орієнтованих. При цьому їх зміст повинен містити матеріал щодо світових новацій, сучасних інноваційних технологій, методик взаємодії вчителя і дитини, в т. ч. зі збільшенням частки інтерактивних методів та мультимедійних засобів навчання у кожному такому комплексі. Щодо необхідних знань, то, крім зазначеного, вони мають бути пов'язаними з таким: способами і методами наукового пізнання; принципами, засобами і методами управління психофізіологічним, фізичним станами дітей з неоднаковим вихідним рівнем; змістом відновлювально-оздоровчих практик; способами, засобами, методами активізації діяльності дітей під час занять фізичними вправами в різних формах, особливо при вирішенні складних (незручних, недостатньо цікавих) для дітей завдань. Досягненню цього сприятиме також узгодження теоретико-методичних

знань, формування сутнісних зв'язків, виявлення шляхів і підходів до забезпечення міжпредметних зв'язків під час підготовки майбутнього фахівця.

Нагальною в зв'язку з цим є потреба поточнити й удосконалити зміст навчальних дисциплін суспільного, гуманітарного циклів, а також їх співвідношення у загальній структурі професійних знань, урахувавши сучасні тенденції модернізації дошкільного виховання і фізичної культури. Вдосконалення вбачається також у використанні активних групових, індивідуальних форм навчання і самостійної пошукової діяльності студентів. Щодо післядипломної освіти, то її модернізація вбачається насамперед у забезпеченні особистої зацікавленості чинного фахівця, досягненню якої сприятиме: врахування його індивідуальних потреб, запитів й інтересів; вирішення завдань щодо удосконалення професійних якостей; використання різноманітних, передусім інноваційних форм занять, засобів і методів передавання навчальної інформації.

Система розвитку превентивної рухової активності дітей дошкільного віку в процесі занять фізичною культурою. На цьому (базовому) рівні (ДНЗ, дошкільні заклади інших типів) концепція спрямовує діяльність інструктора фізичної культури на організацію і формування змісту занять фізичною культурою превентивної спрямованості, а разом з іншими дошкільними педагогами – на їх реалізацію для розвитку рухової активності дітей щодо запобігання наявним негативним тенденціям у стані здоров'я, психофізіологічному, фізичному станах, працездатності (фізичної, розумової), а також вирішення інших визначених завдань для забезпечення ефективної життєдіяльності у подальшому (шкільному) періоді.

Шляхи, підходи, способи реалізації концепції. Успіх реалізації положень концепції значною мірою визначає: активізація пропаганди фізичної культури поміж батьків, педагогічного колективу, відповідних соціальних служб; створення дослідницьких центрів для розроблення та апробації нових технологій використання дошкільниками занять з фізичної культури в повсякденному житті для досягнення ефекту у вирішенні завдань превентивного змісту; підвищення престижу професії фахівця з фізичної культури, стимулювання всіма наявними засобами їх успішної професійної діяльності; удосконалення організаційної і змістової основ післядипломної освіти інструкторів з фізичної культури, інших дошкільних педагогів, враховуючи практику застосування передового досвіду; уведення щорічного оцінювання психофізіологічного і фізичного стану дітей дошкільного віку, в зв'язку з цим – розроблення і використання «Паспорту психофізичного розвитку дитини дошкільного віку» для фіксації необхідних даних; підвищення відповідальності керівників ДНЗ за забезпечення необхідними умовами процесу фізичної культури, його якості і результати; проведення з певною періодичністю спільних з'їздів (конференцій), дошкільних педагогів, фахівців із фізичної культури і медичних працівників; створення, всебічна підтримка і стимулювання виробництв, які виготовляють спортивне спорядження і науково-методичну літературу з фізичної культури дітей дошкільного віку.

Враховуючи недостатню ефективність та недоліки процесу занять фізичною культурою в дошкільний період, розроблено концепцію, спрямовану на їх подолання, модернізацією підходів до управління, науково-методичного супроводу, організації і формування змісту занять з фізичної культури у дітей дошкільного віку.

Розроблена концепція визначає мету процесу занять фізичною культурою дітей дошкільного віку, основні завдання його модернізації на державному (реорганізація системи адміністративного управління щодо децентралізації та консолідації з визначенням функцій, управлінських дій кожної структурної ланки), галузевому (вдосконалення системи науково-методичного супроводу процесу у науковому, методичному, кадровому аспектах) та базовому (розроблення системи розвитку превентивної рухової активності дітей дошкільного віку в процесі занять фізичною культурою) рівнях, а також шляхи, підходи і способи реалізації положень концепції.

Подальші дослідження необхідно спрямувати на розроблення структурно-функціональних моделей, виокремлених концепцією систем і перевірку їх ефективності у практичній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Днепров Э. Д. Современная школьная реформа в России / Э. Д. Днепров. – М.: Наука, 1998. – 163 с.
2. Закон України «Про дошкільну освіту». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=111>.
3. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р. за № 24002-111. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=10>.
4. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 29. – С. 76–83.
5. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=12>.
6. Концепція державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року // Дошкільне виховання. – 2010. – № 9. – С. 3–4.
7. Крамская В. В. Предупреждение развития начальных проявлений хронической усталости у детей младшего школьного возраста средствами физического воспитания: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / В. В. Крамская. – Краснодар, 2010. – 24 с.
8. Лубышева Л. И. Концепция формирования физической культуры человека / Л. И. Лубышева. – М.: ВНИИФК, 1992. – 120 с.
9. Лясота Т. І. Підвищення адаптаційних можливостей дітей 6–7 років до умов навчання в початковій школі засобами фізичного виховання: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. та спорту: 24.00.02 / Т. І. Лясота. – К., 2012. – 21 с.
10. Мицкан Б. М. Порівняльна характеристика фізичної працездатності дітей шестирічного віку різного типу соціалізації / Б. Мицкан, Л. Ковальчук // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: зб. наук. Праць – Рівне, 2006. – Вип. III. – Ч. I. – С. 163–165.
11. Москаленко Н. В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів: автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. вих. та спорту: 24.00.02 / Н. В. Москаленко. – К., 2009. – 42 с.
12. Пангелова Н. Є. Теоретико-методичні засади формування гармонійно розвиненої особистості дитини дошкільного віку в процесі фізичного виховання: автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. вих. та сп.: 24.00.02 / Н. Є. Пангелова. – К., 2014. – 39 с.
13. Поташнюк І. В. Школа сприяння здоров'ю: теорія, практика, методи дослідження: монографія / І. В. Поташнюк. – Луцьк: Надстир'я, 2006. – 144 с.
14. Столяров В. И. Содержание и структура физкультурно-спортивного воспитания детей и молодежи: монография / В. И. Столяров, С. А. Фирсин, С. Ю. Баринов. – М.: Наука, 2012. – 268 с.
15. Трачук С. В. Моделювання режимів рухової активності молодших школярів у процесі фізичного виховання: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. та спорту: 24.00.02 / С. В. Трачук. – К., 2011. – 18 с.
16. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідемічну ситуацію, 2011 рік. – К., 2012. – 358 с.

УДК 373.31: 371.31

І. І. ЖАРКОВА

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

Висвітлено проблему формування предметної природознавчої компетентності учнів початкової школи – особистісного утворення, що характеризує здатність учня вирішувати доступні соціально й особистісно значущі практичні та пізнавальні проблемні завдання, пов'язані з реальними об'єктами природи в сфері відносин «людина – природа». Розглянуто сутність проектної технології, поетапність планування змісту та ходу навчального проекту. Проаналізовано особливості використання вказаної технології в процесі формування предметної природознавчої компетентності молодших школярів.

Ключові слова: компетентність, предметна природознавча компетентність, проектна технологія.